

PROVINCIE UTRECHT

AANPAK VEENWEIDEN: GEBIED IN BEWEGING

PROJECTPARTNER

Utrecht-West

Programma Aanpak Veenweiden,

Gebiedscommissie Utrecht-West, in opdracht van provincie Utrecht.

PROGRAMMA AANPAK VEENWEIDEN: GEBIED IN BEWEGING

Het westelijk veenweidegebied is een iconisch Nederlands landschap. Een belangrijk deel daarvan ligt in Utrecht. De groene vergezichten, het grasland met de koeien en de weidevogels en de afwisseling van water, landbouw en natuur maken de veenweiden uniek in de wereld. Behalve als agrarisch landschap is het gebied ook waardevol voor recreatie en natuur, en niet in de laatste plaats als leef- en werkomgeving voor inwoners en ondernemers.

Het gebied staat voor een aantal grote uitdagingen die te maken hebben met het dalen van de bodem. Dat proces verloopt al eeuwen heel geleidelijk en de gevolgen waren lange tijd beheersbaar. Het probleem is de laatste jaren urgenter geworden. Er zijn stijgende kosten voor waterbeheer. Verzakkingen door de slappe bodem veroorzaken schade en een grotere onderhoudsbehoefte aan woningen en infrastructuur. Bij de afbraak van veengrond komt bovendien CO₂ vrij. Verder gaat het agrarisch grondgebruik en de bodemdaling gepaard met uitspoeling van nutriënten, wat de waterkwaliteit bedreigt.

BELANGRIJK VOOR NOODZAKELIJKE VERANDERINGEN

De provincie Utrecht wil de bodemdaling afremmen. Een gezonde, duurzame, toekomst vraagt om innovatieve oplossingen. Voor het realiseren van de noodzakelijke veranderingen is kennisontwikkeling belangrijk. De provincie heeft daarom de Gebiedscommissie Utrecht-West gevraagd het Programma Aanpak Veenweiden op te stellen en uit te voeren.

De opzet is nieuwe ontwikkelingen te stimuleren en in de praktijk te testen. Ondernemers, onderzoeksinstituten, belangenorganisaties, gemeenten en waterschappen konden cofinanciering aanvragen voor onderzoek en pilotprojecten die zijn gericht op twee doelen: het afremmen van bodemdaling en het realiseren van een duurzaam watersysteem. Dit programma, met een looptijd tot eind 2019, heeft een stimulans gegeven aan de ontwikkeling van nieuwe oplossingen. In 27 projecten komt een grote verscheidenheid aan betrokken ondernemers, onderzoekers en organisaties samen. Deze flyer geeft een indruk van de activiteiten die op gang zijn gebracht met het Programma Aanpak Veenweiden: het gebied is in beweging.

27 PROJECTEN VOOR HET AFREMME VAN DE BODEMDALING EN EEN DUURZAAM WATERSYSTEEM

Via uiteenlopende projecten heeft het Programma Aanpak Veenweiden een bijdrage geleverd aan het vinden van oplossingen voor de negatieve (maatschappelijke) effecten van de bodemdaling in het veenweidegebied. Het gaat om projecten die zijn gericht op het afremmen van bodemdaling en het realiseren van een duurzaam watersysteem. De gestimuleerde activiteiten vallen grotendeels onder vier thema's: **Nieuwe watersystemen; Het nieuwe melkveebedrijf; Nieuwe verdienmodellen en Nieuwe oplossingen voor infrastructuur en bouw.**

NIEUWE WATERSYSTEMEN: DRUKDRAINAGE EN STUREN OP GRONDWATERPEIL

Op het gebied van waterbeheer zijn nieuwe ontwikkelingen op gang gebracht. Onderwaterdrainage (of eigenlijk veenweide-infiltratie) en systemen waarmee boeren het grondwaterpeil actief kunnen sturen, blijken perspectiefrijke oplossingen voor het remmen van de bodemdaling. Dat is aangetoond in onderzoek en in een uitgebreide bedrijvenproef doen melkveehouders in polder Spengen ervaring op in de praktijk. Intussen werken onderzoeksinstituten aan verdere ontwikkeling van deze systemen, gericht op bijvoorbeeld betere en slimmere manieren om het grondwaterpeil te beheersen. En er zijn meer opties. Zo is er binnen het programma ook onderzoek gedaan naar 'klei in veen'. Door kleine hoeveelheden klei in de veenbodem te laten spoelen, verbetert de bodemkwaliteit en lijkt het veen minder gevoelig voor afbraak.

HET NIEUWE MELKVEEBEDRIJF: BETERE MINERALEN-BENUTTING EN BOEREN BIJ HOOG WATER

Het programma stimuleerde ook onderzoeks- en praktijkprojecten voor het verbeteren van de nutriëntenbenutting op het melkveebedrijf. Een efficiënter mineralenmanagement helpt boeren bij het beperken van verliezen naar de bodem, het water en de lucht. In 'Proefpolder Kringlooplandbouw', bijvoorbeeld, ontdekken boeren hoe ze de principes van kringlooplandbouw het beste kunnen toepassen op veengrond. In aanvulling daarop vindt onderzoek plaats naar technieken om preciezer te bemesten en nog beter verliezen te beperken. Daarnaast pioniert een netwerk rond KTC Zegveld met mogelijkheden voor een melkveebedrijf bij vernatting van het veen in het 'Living Lab Boeren op Hoog Water'. Kan de bedrijfsvoering worden aangepast en hoe ziet het melkveebedrijf van de toekomst eruit bij een hoog waterpeil?

NIEUWE VERDIENMODELLEN: NATTE TEELTEN

Naast innovaties om de gangbare bedrijfsvoering op melkveebedrijven te verbeteren, vraagt de situatie in de veenweiden ook om andere, nieuwe ideeën voor agrarisch grondgebruik en nieuwe verdienmodellen. Wat zijn de mogelijkheden voor alternatieve 'natte' teelten? Projecten verkennen diverse opties. Daarbij lijken lisdodde en cranberry's interessant. In het verlengde van het verdienmodel ligt een nieuw financieringsmodel: Valuta voor Veen. De valuta zijn CO₂-credits. Grondgebruikers die bodemdaling afremmen, verminderen immers ook de CO₂-uitstoot. Dat levert in dit model credits op die ze zouden kunnen verkopen aan bedrijven, overheden of burgers zodat deze hun CO₂-uitstoot kunnen compenseren.

OPBRENGST PROGRAMMA

Het Programma Aanpak Veenweiden loopt eind 2019 af. Er is €2,5 miljoen beschikbaar gesteld voor het medefinancieren van in totaal 27 projecten. Deze zijn mogelijk dankzij de inspanning van een breed scala aan betrokkenen, zoals individuele melkveehouders, het Veenweiden Informatiecentrum VIC, KTC Zegveld, diverse universiteiten, onderzoeksinstituten, adviesorganisaties (zoals Louis Bolk Instituut en PPP-Agro), waterschappen, provinciale en gemeentelijke overheden en andere (maatschappelijke) organisaties. Door deze verscheidenheid en doordat de pilots zijn uitgevoerd met medewerking van bewoners en ondernemers in het gebied, heeft het Programma

Aanpak Veenweiden het gebied echt in beweging gebracht. Voor een deel worden de inzichten uit de projecten nu al toegepast in de praktijk.

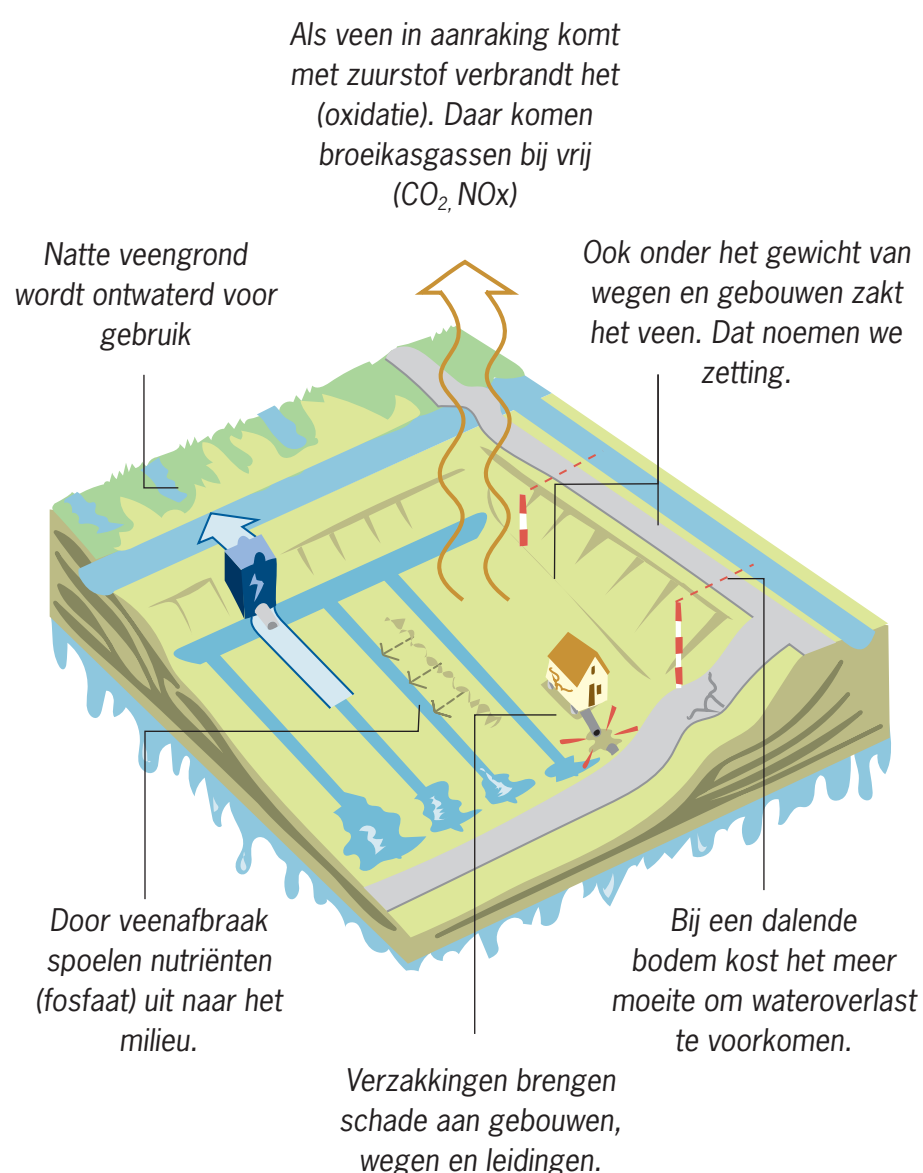
De andere zijde van deze flyer vat de opbrengst samen in woord en beeld. Een uitgebreidere beschrijving staat in de publicatie, 'Aanpak veenweiden: gebied in beweging' (uitgave van provincie Utrecht). Bij het verschijnen van deze flyer is een aantal projecten nog volop aan de gang. Deze zullen naar verwachting nog waardevolle inzichten toevoegen.

PROGRAMMA AANPAK VEENWEIDEN: GEBIED IN BEWEGING

VEENWEIDEN KAMPEN MET BODEMDALING

Bodemdaling in het veenweidegebied is een natuurlijk proces als gevolg van de vertering van organisch materiaal in het veen, oxidatie genoemd. In natte veengrond verloopt dat langzaam. Om veengrond te kunnen gebruiken is echter drooglegging nodig. Dat versterkt echter ook de oxidatie en de bodemdaling. Bodemdaling zorgt voor overlast en kost steeds meer.

De provincie Utrecht wil de bodemdaling afremmen en ervoor zorgen dat het veenweidegebied een prettige plek blijft om te wonen, te werken en recreëren. Voor de noodzakelijke veranderingen is innovatie en kennisontwikkeling nodig. In opdracht van de provincie heeft de gebiedscommissie Utrecht-West in 2015 het Programma Aanpak Veenweiden opgezet en projecten gestimuleerd die bijdragen aan het afremmen van bodemdaling en een duurzaam watersysteem. Na het afsluiten van het programma (eind 2019) vindt evaluatie plaats en wordt nagedacht over het vervolg.

HET NIEUWE MELKVEEBEDRIJF

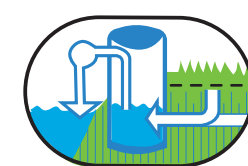
Maatregelen op het melkveebedrijf die de negatieve impact op de bodem en omgeving verminderen en aangepaste bedrijfsvoering voor boeren bij een hoog waterpeil.

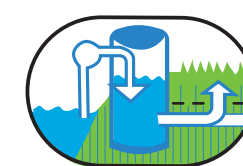
Evenwichtige aan- en afvoer van nutriënten. Verlies van mineralen naar het water en ammoniakuitstoot beperken.

NIEUWE WATERSYSTEMEN

Nieuwe ontwikkelingen, zoals onderwaterdrainage en drukdrainage (veenweide-infiltratiesystemen), bieden perspectief. Boeren kunnen hiermee zelf het grondwaterpeil sturen.

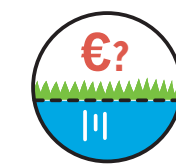
Natte grond: water afvoeren voor draagkracht.

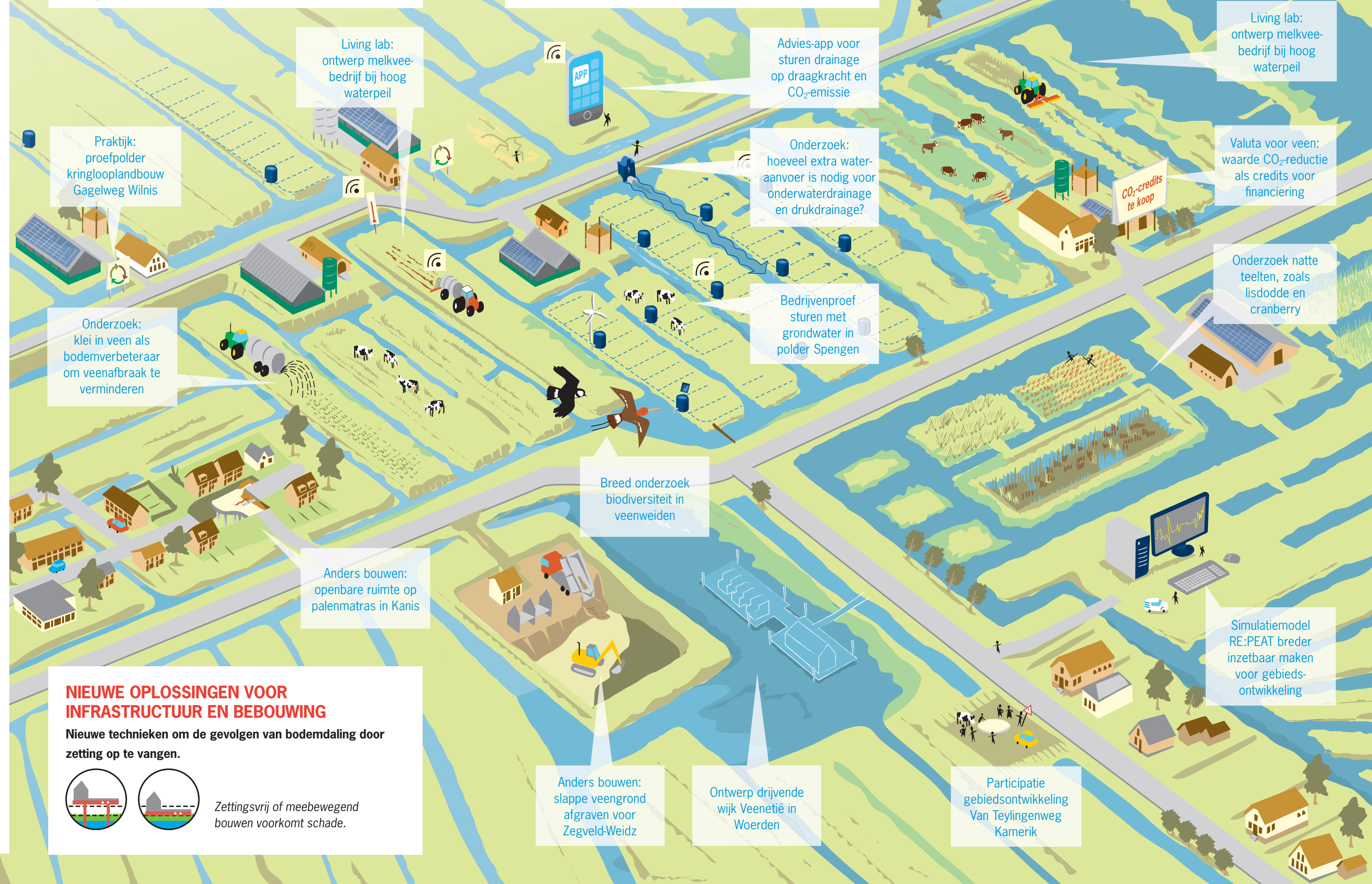
Droge grond: water aanvoeren tegen uitdroging en bodemdaling.

NIEUWE VERDIENMODELLEN

Alternatieve teelten en verdienmodellen bij een hoog waterpeil.

Vernatten is de krachtigste methode om bodemdaling te remmen. Welke economische activiteiten zijn onder die omstandigheden mogelijk?

Deze flyer is de samenvatting van de eindpublicatie van het Programma Aanpak Veenweiden. De uitgebreide eindpublicatie is online beschikbaar via www.provincie-utrecht.nl/aanpakveenweiden

Uitgave: Provincie Utrecht in samenwerking met de Gebiedscommissie Utrecht-West.

Bezoek- en postadres:

Provinciehuis Utrecht
Archimedeslaan 6
Postbus 194
3500 AD Utrecht

Gebiedscommissie Utrecht West
(030) 258 38 71

info@utrecht-west.com

Productie en tekst: Bert Kleiboer, **illustraties:** Ronald van der Heide,
ontwerp: JEEN communicatie, **foto's:** Programmabureau Utrecht-West.

